

Poleg tega še nekaj opazek o namenu knjige in o nekaterih Cigaletovih načelih:

»Namera mi je bila s to knjigo svoj veliki slovar tu popraviti, tam dopolniti in povsod točneje določiti. Ali bojim se, da se bode mnogokateremu tudi v njej zdelo, da je preveč sinonimov, premalo potankosti in določenosti. Kjekod utegne res takó biti ter se stvar prepušča bodočnosti; ali pomisli naj se to: — izrazi različnih jezikov ne ustrezajo eden drugemu do pičice, ne pokrivajo se takó, da bi bilo moči potrebovane zlasti neenovite pojmove v vseh jezikih enakobrojno izraževati. A kar se zopet tiče popolnosti slovarja, vredno je na um vzeti, da nam ni treba celo vsake nemške besede, ter spomniti se razločka med nemščino in latinščino, ali pa med latinščino in grškim jezikom, po vzoru katerega je n. pr. Ciceron z vidnim trudom in rekel bi, z neko deviško plahoto umerjal Latincem filozofijske izraze. Slovansščina se v tem bolj latinščini enači ter se zlasti v številu samostavnikov nikakor ne more meriti z nemščino. Že v pričujoči terminologiji stoji mnogokateri samostavnik, ki — da si sam o sebi potreben — bode v slovenskem spisu le malokje res prav na svojem mestu, ker slovenski jezik bolj z glagoli oroduje, nego samostavniki. Nemški: eine störende, hemmende Wirkung äussern, porečeš prosto: motiti, narušati, ovirati, in kjer se ti glagol niti ne dá prirediti v samostavnik, tam se itak — hočeš nočeš — z glagolom zadovoljiti moraš.«²⁾

»Moške samostavnike tuje korenike, kakor: jurist, pesimist, optimist, pišem

jaz po Rusih takó, namreč brez — a, s katerim v sklanjanji uže itak ne vémo prav kaj početi.

V tujkah pisati *št, šp* namesto: *st, sp* imam jaz za razvado jezik grdečo, ter pišem: perspektiva, statistika itd.

Za gerade v matematiki pišem po g. Levstiku z ozirom na staroslovenski, ruski in češki jezik: prem, a za eben raven, za recht prav (n. pr. pravokoten, rechteckig), bodoč da tu vsekakor potrebujemo znanstvenega razločka, in ker nam beseda prem ni še popolnem izmrla; primerjaj: prema prednja, zadnja (na vozu); *opremek*; *akoprem* (= ako-prav); *spremiti*, *opremiti* (= spraviti, opraviti). Tudi Čehi dandanašnji govore največ: rovná čára, a v knjigi imajo: přímá.

Za Gut, Güter, ne dobodemo boljšega nego je: dobro (gen. dobra, plur. dobra, dober itd.).

V neki izgovor nekaterih dotičnih nedoslednosti v knjigi in da pokonstatujem svoje mnenje o tem, bodi tukaj pristavljena opomnja o glagolih 2. vrste. Po zahtevih slovenskega narečja in da bi srbsko-hrvatskemu jeziku pritegnili še v tem, imelo bi se pisati: ganoti, sklenoti, ugasnoti in dalje: ganen, sklenen, ugasnen, ganenje ali ganotje itd. No, dokler se temu upirajo najbolji slovenski pisatelji, dajóč takim glagolom v nedoločniku obliko glagolov 4. vrste, ne more se z razlogom ugovarjati proti oblikam: ganjen, ganjenje, sklenjenje, izvedenim iz nedoločnika po 4. vrsti.*

Toliko naj zadostuje, da spoznamo vsaj nekoliko Cigaleta-jezikoslovca. Hrani mu, Slovenec, hvaležen spomin!

²⁾ Str. IX.

Slovstvo.

SLOVENSKO SLOVSTVO.

(Spisal dr. Fr. L.)

Ker si je stavil naš list tudi nalogo, da podaje včasih preglede o znamenitih pojavih v slovenskem slovstvu, naznanjam danes izdajanje zbranih del dveh večjih slovenskih pisateljev:

Josipa Stritarja in Josipa Jurčiča. Prvo je bilo dovršeno lansko leto, drugo se vrši še sedaj.

»Josipa Stritar-ja zbrani spisi.« V 6 zvezkih so izšla l. 1887 in 1888 zbrana dela Jos. Stritarja pri Kleinmayru in Bambergu v Ljubljani in sicer vsako leto po trije zvezki. Zadnji zvezek

ima tudi Stritarjevo podobo. Zvezki so res okusno uravnani, zunanja oblika v mal. 8° je lična in dela čast tiskarni in slovenski (?) umetnosti. Gena je precejšnja: šest zvezkov sešitih stane 15 gold.; v francoski vezbi 20 gold. 70 kr. — Spisi so tako le razrejeni po zvezkih: *I. zvezek*: Poezije. (Str. 11—320.) — *II. zvezek*: Pripovedni spisi (Str. 7—424): Svetinova Metka (7—65), Zorin (67—188), Gospod Mirodolski (189—424). — *III. zvezek*: Pripovedni spisi. (Str. 7—366): Sodnikovi (7—230), Rosana (231—312), Priletnega samca sveti večer (313—329), Mož z mačico (331—354), Odpusti! (355—366). — *IV. zvezek*: Prizorni spisi. (Str. 7—402): Pismo (7—61), Oderuh (63—81), Zapravljevec (83—98), Najemnina (99—119), Rejenka (121—145), Iz Bosne (147—157), Očetovo pismo (159—162), Očetov god (163—171), Kosana (173—179), Klara (181—209), Zorko (211—267), Po velikem požaru (269—277), Nedolžen (279—311), Pravo junaštvo! (313—324), Klasične podobe (325—339), Apostrof (341—366), Živalski pogovori (367—387), Zimske podobe (389—402). — *V. zvezek*: Poučni spisi. (Str. 7—451): Kritična pisma (7—59), Preširen (61—108), Pogovori (109—451). — *VI. zvezek*: Razni spisi (Str. 7—442): Triglavan iz Posavja (7—32), Deveta dežela (33—78), Vino (79—92), Želodec (93—102), Sol (103—108), Sreča (109—116), Ko bi človek vse videl in vedel (117—126), Hudi stric (127—170), Oče za sina (171—178), Popotna pisma (179—222), V Ljubljano (223—229), Nekaj posebnega (231—236), Znanstvena terminologija (237—242), Nova knjiga (243—254), Preširna na spomin (255—261), Glasha (263—268), Župnik Wakefieldski (269—276), Slovenska imena (277—287), Šestomer slovenski (289—302), Zona (303—326), Spomini (327—351), »Zgodnji Danici« (353—368), Dunajska pisma (369—425), Sreč (427—442).

Stritarjevi spisi so bili ponujeni že »Slovenski Matici«, a ni jih sprejela, ker so mnogi spisi slovenskemu občinstvu že tako ali tako v roki, zlasti pa ne »zaradi duha, ki veje v spisih in ki bine ugajal večini maticinskih družbenikov.« (Letopis »Mat. Slov.« 1886, stran 236.) Zadnji razlog je bil za »Matico« odločilen. Ta sodba prvega našega slovstvenega zavoda je tudi moja sodba. Velik del čitajočega slovenskega občinstva sodi enako in to je razlog, ki nekaj velja. Zato se ne strinjam z namenom tega izdanja, v katerem nahajamo tudi one spise, ob katerih se je najbolj spodtikala kritika. Gosp. Stritar je pisatelj od nog do glave, neznatno stvarico ti zna zanimivo opisati, da te nehotičnega zanjo navduši. Njegova nevezana beseda je lepa, jasna, lahka in h krati govorna. Slomšek je z besedo in z vzgledom učil pristno slovensko pisati. Žal, da se ga je držalo nekoliko napak, katere bi bil lahko popravil, a jih pač ni spoznal. Slomšek-ova veljava je segala sicer daleč, a vendar ne dovolj v svetno slovstvo. Tu je dovršil zlasti Stritar, kar je začel Slomšek: slovensko pisavo je ogledil, očistil, umeril, da se moremo sedaj ponašati z lepo slovensko prozo. Tudi kot pesnik je vtisnil Stritar svoji dobi dovolj znanen pečat. Pesniška oblika slovenska je dospela po njem do one dovršenosti, s katero se lahko ponaša tudi pred

velikimi narodi. To so obče priznane zasluge Stritarjeve. — A žal, da ne moremo istega spoštljivega priznanja izreči o idejah, o duhu njegovih spisov. Kot pesnik ima on jako sprejemljivo srce. Odpiralo se je vzorom, kateri se zdé vzvišeni, ki imajo čarobno moč: a pred jasnim umom, pred natančno sodbo stroge pameti ne morejo obstati ti vzori. O tem se čitatelj najlažje prepriča opazujoč, kako sodi pisatelj o eni in isti stvari na raznih mestih. Oni, ki motrijo zgodovino duševnega življenja našega naroda v zadnjih štirih desetletjih, vedó, od kod prihaja ta duh pesnikov. Vsekako smemo reči, da res naroden ni ta duh in narodu našemu ne ugaja. Stritarjeve ideje ne morejo narodu koristiti in ako bi mu jih omikanci, ako bi vzgojevalci mladine prav po mladini narodu vsiljevali in vcepiljevali Stritarjevega duha, pretrgali bi narodni razvoj in postavili narod na nevarno stališče.

„Josipa Jurčiča zbrani spisi.“ — Precej po smrti Jurčičevi (3. maja 1881) se je ustanovil »Odbor za Jurčičev spomenik«, v katerem so bili ti-le gg.: Dr. V. Zarnik (predsednik), dr. H. Dolenec, Peter Grasselli, Ivan Hribar, Franc Levstik, dr. Ivan Tavčar, prof. Toma Zupan, dr. Jos. Staré (blagajnik), prof. Fr. Levec (tajnik). Spomenik naj bi bil trojen: prvič spominski kamen na grobu pri sv. Krištofu, drugič spominska ploča na rojstvenem domu, tretjič slovenski spomenik v zbranih spisih. Prihodnje leto (1882) je izšel 1. zvezek »zbranih spisov« in sicer »Deseti brat«. Roman. Žal, in na svetlo dal »Odbor za Jurčičev spomenik.« Uredil Fr. Levec. Ta zvezek prinaša tudi to-le naznani: »Josipa Jurčiča zbrani spisi izidejo v desetih po 18 do 20 tiskanih pol srednje osmerke obsežnih zvezkih. Prvih šest zvezkov bode obsežalo romane, novele in povesti; sedmi zvezek pesni, balade in dramatične spise; osmi studije, feuilletoni in nekatere politične članke; deveti literarno ostalino, osobito na pol dovršeni roman »Slovenski svetec in učitelj«; deseti obširen životopis s pisateljevo podobo in raznimi listi njegovimi. Vsako leto nameravamo izdati po tri zvezke.« A ta načrt se je izvrševal tako, da je 1. 1884 izšel 2. in 3. zv., 1. 1885 — 4. in 5., leta 1886 — 6., 1. 1888 — 7. in pred kratkim je izšel 8. zvezek. A tudi izdajateljstvo se je premenilo: 5. zvezek je dal na svetlo še »Odbor za Jurčičev spomenik«, a 6. zvezek je »založila in na svetlo dala »Narodna tiskarna«; enako tudi 7. in 8. zv. Vzroki so pač največ gmotni, ker se je razpečavanje vršilo le počasno. Odbor je odstopil Jurčičeve spise »Nar. Tiskarni«, ker se je nadejal, da se bode tem potem nadaljno izdajanje pospešilo. Znižala se je tudi cena in je sedaj vsakemu zvezku 60 kr.

Vsebinska dosedaj izšlih zvezkov je ta-le: 1. zvezek: Deseti brat. Roman. — 2. zvezek: I. Jurij Kozjak, slovenski janičar. Povest iz 15. stoletja domače zgodovine. — II. Spomini na deda. Pravljice in povesti iz slovenskega naroda. — III. Jesensko noč mej slovenskimi polharji. Črtice iz življenja našega naroda. — IV. Spomini starega Slovenca ali črtice iz mojega življenja. — 3. zvezek: I. Domen. Povest. — II. Jurij Kobila. Izvirna povest iz časov lutrovske reformacije. — III. Dva prijatelja. — IV. Vrban